

บทที่ ๑
บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาการของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศ ทั้งหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา เป็นหน่วยงานที่สำคัญ หน่วยงานหนึ่งซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่องค์กรต่าง ๆ ของประเทศชาติ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๑: ๔๔) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความเจริญของกองงานทางสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ สร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศและมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ (ทบวงมหาวิทยาลัย ๒๕๒๐: ๑๑) ในปัจจุบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เน้นหนักในการส่งเสริมให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง แล้วนำมาอภิปรายแสดงความคิด และทัศนคติของตนมากกว่าวิธีสอน โดยการบรรยายของอาจารย์ดังเช่นแต่ก่อน ดังนั้นห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลวิชาการด้านธุรกิจ ทุกสาขา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งแยกเป็นสาขาบัญชี การเงินการธนาคาร การตลาด บริหารบุคคล บริหารอุตสาหกรรม การพาณิชย์นาวี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนของนักศึกษาและคณาจารย์ในคณะฯ เพื่อให้บริการของห้องสมุดมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ แต่เนื่องจากยังไม่เคยมีการสำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์และนักศึกษามาก่อน วิชานินธ์เรื่องนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึง ปัญหา ความต้องการ ตลอดจนข้อ เสนอแนะของผู้ใช้ที่มีต่อบริการของห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและจัดบริการของห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้านี้มีทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ การศึกษาเกี่ยวกับการใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยทั่วไป และการศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดทางด้านพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป

ในประเทศไทยมีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อนี้ไว้หลายเรื่อง ได้แก่

พ.ศ. ๒๕๑๔ ทัศนาศา ทัศนาศา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดที่ให้แก่อาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อทราบความเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่อการบริการเหล่านั้น โดยส่งแบบสอบถามแก่อาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้ง ๗ คณะ รวม ๔๕๑ ชุด ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ทุกคณะใช้ห้องสมุดอย่างน้อยเดือนละครั้ง ส่วนนักศึกษาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง โดยอาจารย์มาใช้ห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าวิจัย ส่วนนักศึกษาใช้เพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่มีในห้องสมุด โดยเฉลี่ยแล้วทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความเห็นว่างานบริการห้องสมุด วัสดุ ครุภัณฑ์ ตลอดจนบริการและกิจกรรมของห้องสมุดมีความเหมาะสมปานกลาง และจำนวนหนังสือและสิ่งพิมพ์มีความเหมาะสมน้อย (ทัศนาศา ทัศนาศา ๒๕๑๔: ๑-๒๔๘)

ในปีเดียวกัน ผลิวัลย์ ร่องสวัสดิ์ ได้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา ๒๕๑๔ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสนใจในการอ่านโดยทั่วไป และการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา ความคิดเห็นต่อปัญหาเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดที่นักศึกษาใช้ประจำ สรุปผลได้ว่านักศึกษาจำนวนมากที่สุดมีความเห็นว่า ทั้งการอ่านและการใช้ห้องสมุด มีความสำคัญต่อการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมาก จึงใช้เวลาว่างด้วยการอ่านหนังสือ วารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกอ่านหนังสือโดยพิจารณาคุณภาพของผู้เขียนเป็นหลัก อ่านวารสารบันเทิงมากกว่าสารคดี นักศึกษาจำนวนมากที่สุดอ่านหนังสือในด้านการใช้ห้องสมุด ปรากฏว่านักศึกษาจำนวนมากเห็นว่าการเข้าห้องสมุดเป็นสิ่งดี ห้องสมุดที่นักศึกษาใช้ประจำมี ๓ แห่ง คือ ห้องสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ และห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าห้องสมุดมีสิ่งพิมพ์น้อย (ผลิวัลย์ ร่องสวัสดิ์ ๒๕๑๐: ๑-๑๓๒)

ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้แก่นักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น การใช้บริการห้องสมุด และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการของห้องสมุด ข้อมูลในการวิจัยได้จาก หนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัย การสัมภาษณ์บรรณารักษ์ สำนักหอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง เพื่อค้นคว้าประกอบการเรียน และการเขียนรายงานหรือวิทยานิพนธ์ โดยศึกษาวิธีใช้ห้องสมุดด้วยตนเอง และค้นหาสิ่งที่ต้องการจากห้องสมุดด้วยการใช้บัตรรายการ เท่า ๆ กับการเดินดูจากชั้น ปัญหาที่พบจากการวิจัยครั้งนี้คือ สำนักงานหอสมุดกลางตั้งอยู่ไกลจากอาคารเรียนและหอพัก ทำให้ไปใช้บริการไม่สะดวก ห้องสมุดคณะส่วนมากเปิดบริการเฉพาะเวลาราชการ เนื้อที่สำหรับให้บริการมีขนาดคับแคบมาก และสำนักงานหอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะมีหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ จำนวนน้อย และให้ยืมในระยะเวลาสั้น (ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ ๒๕๒๐: ๑-๑๓๒)

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จิฤติ ปิงตระกุล ได้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่อง การสำรวจความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ห้องสมุด รวมทั้งความคิดเห็น และความต้องการในการใช้ห้องสมุดของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตนักศึกษายิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้ห้องสมุดของนิสิตนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประชากรที่ศึกษา เป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ๕ แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดน้อย ห้องสมุดที่นักศึกษาใช้ประจำ คือ ห้องสมุดของแผนกวิชาของคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เนื่องจากมีสิ่งพิมพ์ที่นักศึกษาต้องการมาก และตั้งอยู่ในที่ที่ไปใช้ได้สะดวก และมักไปใช้ห้องสมุดระหว่างชั่วโมงที่ว่างมากที่สุด นักศึกษาใช้ห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือและใช้ตำราเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้หนังสือของนิสิตนักศึกษามากที่สุด นิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีความเห็นว่าสิ่งพิมพ์ของห้องสมุดยังมีจำนวนไม่เพียงพอ (จิฤติ ปิงตระกุล ๒๕๒๒: ๑-๒๐๗)

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ สุภาภรณ์ สังข์ศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจการใช้บริการ สำนักบรรณสารการพัฒนา ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อสำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อเป็นการรวบรวมปัญหาความต้องการที่แท้จริง ความพึงพอใจ ตลอดจนข้อเสนอแนะของนักศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานอำนวยการทุกด้านของสำนักบรรณสารการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบริการ ให้สนองความต้องการของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประชากรที่ใช้ในการสำรวจคือ นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทั้ง ๔ คณะ ได้แก่ คณะบริหารธุรกิจ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะสถิติประยุกต์ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาสามัญ ซึ่งได้ศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งภาคการศึกษา และได้ลงทะเบียนเรียนในภาค ๒ ปีการศึกษา ๒๕๒๐ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๗๕ ของนักศึกษา ซึ่งจำนวนเท่ากับ ๒๔๕ ท่าน และได้รับแบบสอบถามคืนรวม ๒๕๐ ชุด ผลของการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาส่วนมากเข้าใช้บริการในเวลาว่างระหว่างชั่วโมงเรียน เพื่ออ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ร้อยละ ๗๕ สำหรับการค้นหาสิ่งที่ต้องการจากห้องสมุด ร้อยละ ๔๔ ส่วนด้านอาคารสถานที่ยังคงคับแคบ ต้องขยาย เพิ่มสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขยายเวลาการให้บริการ รวมทั้งด้านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ห้องสมุดจะจัดขึ้น (สุภาภรณ์ สังข์ศรี ๒๕๒๒: ๑๒๑-๑๓๓)

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ วนิตา จินตนา นูรัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการใช้บริการห้องสมุดกลางของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานบริการด้านต่าง ๆ ของห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำรวจปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของนักศึกษาชั้นปริญญาตรี ที่มีต่องานบริการด้านต่าง ๆ ของห้องสมุด โดยแจกแบบสอบถามแก่นักศึกษาจำนวน ๒๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาทุกชั้นปีเห็นว่าห้องสมุดมีความสำคัญต่อการศึกษา นักศึกษามาใช้ห้องสมุดด้วยตนเอง อัตราความถี่ในการมาใช้ห้องสมุดโดยเฉลี่ยมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง เวลาที่ชอบมาใช้ห้องสมุดคือช่วงว่างจากชั่วโมงเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือภาษาไทย ซึ่งเป็นหนังสือวิชาการ โดยใช้บัตรรายการเป็นคู่มือในการค้นหา บริการที่นิยมใช้มากที่สุดคือ บริการยืม-คืนหนังสือ ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุดคือ หนังสือเล่มที่ต้องการมักมีผู้อื่นยืมไปก่อน (วนิตา จินตนา นูรัตน์ ๒๕๒๓: ๑-๑๖๒)

ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ รัตนา กระแสชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการในบริการห้องสมุดของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการในบริการห้องสมุด ปัญหา ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาแพทย์ที่มีต่อ

บริการด้านต่าง ๆ ของห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๑-๖ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๔-๒๕๒๕ จำนวน ๑๖๒ คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๑ มีความต้องการบริการห้องสมุดและทรัพยากรต่าง ๆ น้อยกว่าชั้นปีที่ ๒-๖ บริการที่นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๑ ต้องการมากที่สุดได้แก่ บริการปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด บริการยืม-คืนหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และบริการโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ บริการที่นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๒-๖ มีความต้องการใช้มากที่สุดคือ บริการยืม-คืนหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ บริการโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ บริการบรรณนิเวศทางภาษาและการแพทย์ภาษาไทย และบริการแนะนำการใช้บรรณนิเวศต่างประเทศ และวารสารสาระสังเขป วัสดุสิ่งพิมพ์ที่นักศึกษาต้องการใช้มากที่สุดคือ หนังสือทางการแพทย์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ปัญหาในการใช้บริการที่นักศึกษาประสบได้แก่ หนังสือทางการแพทย์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และวารสารภาษาไทย ไม่เพียงพอกับความต้องการ ห้องสมุดมีโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์จำนวนน้อย ไม่ทราบวิธีใช้บรรณนิเวศทางภาษาต่างประเทศ รวมทั้งนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ ๒-๖ ประสบปัญหาเกี่ยวกับไม่ได้รับข้อมูลที่ต้องการจากการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าของบรรณารักษ์อีกด้วย (รัตนา กระแสชัย ๒๕๒๕: ๑-๑๓๒)

ผลการวิจัยมีทั้งความสอดคล้องกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ ในด้านการใช้ห้องสมุด ผลงานของทัศนาศา ชาญพล ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ วนิศา จินตนา นูรัตน์ สอดคล้องกันคือ ผู้ใช้ส่วนใหญ่เข้าใช้ห้องสมุดสัปดาห์ละมากกว่า ๑ ครั้ง สำหรับเวลาที่ชอบเข้าใช้คือ ช่วงว่างระหว่างเวลาเรียน และห้องสมุดที่ชอบเข้าใช้จะเป็นห้องสมุดที่ผู้ใช้ศึกษาอยู่ในขณะนั้น จากงานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระกูล พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใช้ห้องสมุดของแผนกวิชามาก เนื่องจากมีสิ่งพิมพ์ที่ต้องการมาก และตั้งอยู่ในที่ที่ไปใช้ได้สะดวก ส่วนการค้นหามือหนังสือจากงานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระกูล ทัศนาศา ชาญพล ผลิวัลย์ รองสวัสดิ์ ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ และ วนิศา จินตนา นูรัตน์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนมากใช้บัตรรายการเป็นคู่มือช่วยค้น ส่วนประเภทของหนังสือที่ใช้มากที่สุด ได้จากผลงานวิจัยของ ทัศนาศา ชาญพล ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ คือ หนังสือวิชาการ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือภาษาไทย สำหรับวัตถุประสงค์ในการเข้าใช้ห้องสมุด งานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระกูล ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ และ วนิศา จินตนา นูรัตน์ พบว่า ต้องการเข้าใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าประกอบการเรียนมากที่สุด ของทัศนาศา ชาญพล ใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ของผลิวัลย์ รองสวัสดิ์ และ สุภาภรณ์ สังข์ศรี ใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือพิมพ์มากที่สุด งานของ จิฤติ ปิงตระกูล ผลิวัลย์ รองสวัสดิ์ วนิศา จินตนา นูรัตน์

และ รัตนา กระแสชัย มีความสอดคล้องกันในเรื่องการใช้บริการ คือ บริการที่ผู้ใช้ใช้มากที่สุด ได้แก่ บริการยืม-คืนหนังสือ นอกจากนี้จากงานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระภูล ทัศนาศา หาญพล และ ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ เห็นว่าบริการที่จัดทั่ว ๆ ไปของห้องสมุดมีความเหมาะสมปานกลาง แต่งานวิจัยของ จิฤติ ปิงตระภูล ทัศนาศา หาญพล ผลิวัลย์ รองสวัสดิ์ ละอองกาญจน์ สุริชัย-พาณิชย์ และ รัตนา กระแสชัย มีความสอดคล้องต้องกันว่า วัสดุและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของห้องสมุด มีจำนวนน้อย ส่วนปัญหาที่พบจากงานวิจัยของ ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ คือ ห้องสมุดตั้งอยู่ไกลจากอาคารเรียน ทำให้ผู้ใช้ไปใช้ไม่สะดวก และการยืมหนังสือก็มีระยะสั้นเกินไป และของ รัตนา กระแสชัย ประสบปัญหาเกี่ยวกับการไม่ได้รับข้อมูลที่ต้องการจากการใช้บริการตอบคำถาม

ผลงานวิจัยของต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีดังนี้

ค.ศ. ๑๙๖๐ จอห์น เอ. เออูฮาร์ท และ เจ. แอล. โชฟิลด์ ทำการวิจัยเรื่อง

Measuring Reader's Failure at the Shelf in Three University Libraries

เพื่อทราบความต้องการของนักศึกษา ในการใช้หนังสือประเภทต่าง ๆ จำนวนผู้ค้นหาหนังสือบนชั้นไม่พบ สาเหตุที่ไม่สามารถหาหนังสือบนชั้นได้ และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบริการของห้องสมุด โดยการสำรวจการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอก ในมหาวิทยาลัยซัสเซกซ์ มหาวิทยาลัยกลาสโกว และมหาวิทยาลัยแบรดฟอร์ด ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ห้องสมุดหาหนังสือบนชั้นไม่พบเนื่องจาก หนังสือเล่มที่ต้องการมีผู้อื่นหยิบไปใช้มากกว่าที่ผู้ใช้ไม่ทราบวิธีค้นหาหนังสือ การที่ผู้ใช้ห้องสมุดยืมหนังสือออกจากห้องสมุดกับการที่ผู้ใช้ห้องสมุดหยิบหนังสือไปใช้ มีผลให้ผู้ใช้ห้องสมุดคนอื่น ๆ หาหนังสือไม่พบเท่าเทียมกัน ผู้ที่หาหนังสือไม่พบจะรอหนังสือกลับคืนมาตามระยะเวลาที่นักศึกษาแต่ละระดับยืมออก คือ ปริญญาเอก ๑ เดือน ปริญญาโท ๑๐ วัน และปริญญาตรี ๔ วัน ไม่มีหลักฐานปรากฏให้เห็นว่าห้องสมุดได้เพิ่มจำนวนหนังสือให้มากขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้ (Urguhart Scholfield 1971: 233-241)

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ พี วี. รซาซา (P.V. Rzasa) และ เจ. เอช. โมเรียตี (J.H.

Moriarty) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับประเภทและความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

เรื่อง Types and Needs of Academic Library Users ผลการวิจัยสรุปได้ว่าอาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีเหตุผลในการใช้ห้องสมุด ความต้องการในการใช้หนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ แตกต่างกันไป มีเพียงบางส่วนที่คล้ายกัน อาจารย์และนักศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีใช้ห้องสมุดเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และค้นคว้าทำการวิจัยต่าง ๆ ส่วนนักศึกษา

ระดับปริญญาตรีใช้ห้องสมุดเพื่อทำการบ้านหรือทำรายงาน อาจารย์และนักศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีความต้องการใช้วารสารวิชาการ และเอกสารเพื่อการวิจัยต่าง ๆ มากกว่านักศึกษาปริญญาตรี สำหรับหนังสือจอง และหนังสืออ้างอิง ผู้ใช้ทั้ง ๓ ประเภท มีความต้องการใช้เหมือนกัน (Rzasa Moriarty 1970: 403-409)

ค.ศ. ๑๙๗๒ จอห์น คับเบิลยู ลี (John W. Lee) และ เรย์มอนด์ แอล รีด (Raymond L. Reed) ได้ทำการวิจัยเพื่อทดสอบความรู้เรื่องห้องสมุด และสำรวจทัศนคติ ความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาสาขาธุรกิจ พบว่านักศึกษาไม่มีความรู้เรื่องการใช้ห้องสมุดอย่างเพียงพอ เนื่องจากขาดการแนะนำวิธีใช้ ทำให้ขาดทักษะในการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lee Reed 1972: 403-407)

การศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดทางด้านพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

งานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดทางด้านพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มีเพียงเรื่องเดียว คือ

ดร.ณี ฌ ลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจสภาพและการใช้ห้องสมุดธนาคารกลาง และธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพและการใช้ห้องสมุดธนาคารกลางและธนาคารพาณิชย์ของพนักงานธนาคารและบุคคลภายนอก โดยศึกษาจากผู้ใช้ห้องสมุดที่เป็นพนักงานธนาคารต่าง ๆ ๗ แห่ง และผู้ใช้ห้องสมุดที่เป็นบุคคลภายนอก ที่มาใช้บริการของห้องสมุดธนาคาร ๓ แห่ง ใน ๗ แห่ง ผลการวิจัยพบว่า พนักงานส่วนมากมีเวลาว่างเล็กน้อยในการมาใช้ห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน และส่วนใหญ่อ่านหนังสือเพื่อหาความรู้ทั่วไป รองลงมาอ่านเพื่อหาข้อมูลในการทำงาน และส่วนมากเลือกอ่านภาษาไทย เช่นเดียวกับผู้ใช้ที่เป็นบุคคลภายนอก ทั้งพนักงานธนาคารและบุคคลภายนอกนิยมค้นหาข้อมูลในหนังสือ และบทความจากวารสาร โดยได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ในด้านอาคารสถานที่ห้องสมุดหลายแห่ง สถานที่ตั้งและสภาพห้องสมุดไม่เหมาะสม และทุกแห่งมีที่นั่งจำนวนน้อย พนักงานธนาคารทั้ง ๗ แห่ง ต้องการให้ห้องสมุดจัดบริการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ และบริการจัดชั้นแสดงหนังสือใหม่มา รองลงมาต้องการให้จัดบริการตอบคำถาม ส่วนบุคคลภายนอกต้องการให้จัดทำบรรณนิวารสาร บริการตอบคำถาม บริการยืมระหว่างห้องสมุด และจัดอภิปรายในโอกาสที่เหมาะสม (ดร.ณี ฌ ลำปาง ๒๕๒๑: ๑-๒๑๓)

งานวิจัยของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

คัลลิกกิ รูโอโคเนน (Kyllikki Ruokonen) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจ ห้องสมุด เศรษฐศาสตร์และธุรกิจในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ในปี ค.ศ. ๑๙๗๗ ซึ่งสรุปได้ว่า ห้องสมุด เศรษฐศาสตร์และธุรกิจในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียโดยทั่วไปเป็นห้องสมุดในระดับมหาวิทยาลัย และเตรียมอุดมศึกษา คือร้อยละ ๔๓ นอกนั้นเป็นห้องสมุดเอกชนและห้องสมุดของรัฐบาล ในจำนวนห้องสมุดทั้งหมดนี้ ร้อยละ ๖๔ ตั้งอยู่ในเมืองหลวง มีเพียงร้อยละ ๒๔ ที่มีเครื่องเทเลทซ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศฟินแลนด์ แผนกงานของห้องสมุดที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด ได้แก่ แผนกบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการยืมระหว่างห้องสมุด แผนกวารสาร แผนก จัดหมู่หนังสือ

หนังสือในห้องสมุด มีจำนวนรวมกันประมาณ ๒,๗๐๐,๐๐๐ เล่ม หรือเฉลี่ยแห่งละ ๖๕,๐๐๐ เล่ม สิ่งพิมพ์ในรูปวัสดุย่อยส่วนประมาณ ๒๕,๐๐๐ ชิ้น วารสารประมาณ ๔๐,๐๐๐ เล่ม เฉลี่ยแห่งละประมาณ ๔๕๐ ชื่อเรื่อง สำหรับการดำเนินงานเพื่อบริการโดยการใช้เครื่องจักรกล มี ๗ แห่ง หรือร้อยละ ๑๗ ซึ่งนำมาใช้ในการทำบัตรรายการ การสร้างอภิธานศัพท์ การเวียนวารสาร การทำสทบัตร และการคัดเลือกสารนิเทศเฉพาะเพื่อการเผยแพร่ นอกจากนี้ยังมีบริการอื่น ๆ เช่น บริการถ่ายเอกสาร บริการยืมระหว่างห้องสมุด และบริการตอบคำถาม ผลของการวิจัยนี้มีผู้ใช้เสนอให้มีการจัดบริการเอกสารสนเทศที่ละเอียดและลึกซึ้ง บริการเวียนวารสาร การแนะนำสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด และคู่มือค้นคว้าทางวรรณกรรม (Ruokonen 1977: 277-285)

ปี ค.ศ. ๑๙๗๖ เจ สเปนเซอร์ (J. Spencer) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Business Information in London: a Study of the Demand and Supply of Business Information in 13 London Business Libraries โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลทางด้านธุรกิจในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดเฉพาะ รวบรวมประเภทและจำนวนของเอกสารและบริการในห้องสมุดนั้น ๆ รวมทั้งการสำรวจข้อมูลด้านบุคลากรของห้องสมุดจากห้องสมุด ๒ ใน ๑๓ แห่งนั้น ผลการวิจัยนี้พบว่า ห้องสมุดทางด้านธุรกิจของลอนดอนต้องทำงานหนักมาก เนื่องจากมีผู้ใช้จำนวนมาก ทั้งที่มาใช้บริการด้วยตนเองและถามคำถามทางโทรศัพท์ และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ประเภทของคำถามที่ห้องสมุดได้รับจะแตกต่างกันไปตามประเภทของห้องสมุดและผู้ใช้ ปัญหาที่ประสบได้แก่ การขาดความร่วมมือติดต่อกันระหว่างห้องสมุด (Spencer 1976: 478)

จากผลการวิจัยของต่างประเทศในด้านการใช้ห้องสมุด พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความต้องการในการใช้ห้องสมุดเพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพื่อประโยชน์ในการทำงาน คือ งานวิจัยของ พี วี ราส (P.V. Rzasa) และ เจ เอช โมเรียตี (J.H. Moriarty) กับงานวิจัยของ เจ สเปนเซอร์ (J. Spencer) บริการที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่นิยมใช้ คือ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า พบจากงานวิจัยของ คัลลิกี รูโอโคเนน (Kyllikki Ruokonen) และ เจ สเปนเซอร์ (J. Spencer) ส่วนปัญหาที่พบจากงานวิจัยของ จอห์น ดับเบิลยู ลี (John W. Lee) และ เรย์มอนด์ แอล รีด (Raymond L. Reed) คือ นักศึกษาไม่มีความรู้เรื่องการใช้ห้องสมุด เนื่องจากขาดการแนะนำวิธีใช้ และของ เจ สเปนเซอร์ (J. Spencer) คือ การขาดความร่วมมือติดต่อระหว่างห้องสมุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑. เพื่อทราบความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๒. เพื่อทราบปัญหาในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๓. เพื่อทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการของห้องสมุดต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องการให้มีการปรับปรุงบริการของห้องสมุด (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักหอสมุด ๒๕๒๖: ๒)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะของผู้ใช้ห้องสมุดฯ เกี่ยวกับบริการของห้องสมุดฯ

ประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ อาจารย์และนักศึกษา คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงที่สุด การสอบถามและสำรวจจึงเกี่ยวข้องกับประชากร ๒ กลุ่ม คือ

๑. อาจารย์คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่ทำการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในปัจจุบันเท่านั้น จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนคณาจารย์คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีทั้งหมด ไม่รวมถึงอาจารย์ที่ลาไปศึกษาต่อ ตลอดจนอาจารย์พิเศษ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่มาช่วยสอน หรือช่วยงานโดยความสนับสนุนของโครงการช่วยเหลือต่าง ๆ

๒. นักศึกษา ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่มาใช้บริการจำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ทั้งหมด และนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่มาใช้บริการจำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของนักศึกษาระดับปริญญาโทคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ทั้งหมด โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่ายอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) คือแจกแบบสอบถามแก่นักศึกษาชั้นปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ โดยการคัดเลือกจากเลขทะเบียนนักศึกษาที่นำมาจัดเรียงจากลำดับที่ ๑ แล้วเว้นไป ๘ ลำดับไปเรื่อย ๆ ของทุกชั้นปี จนครบมีละ ๔๔ คน ซึ่งจะได้จำนวนรวม ๑๘๐ คน ส่วนนักศึกษาปริญญาโทผู้วิจัยจะทำการแจกด้วยตนเองจนครบ ๘๔ คนตามจำนวนที่ต้องการ

ทั้งนี้โดยไม่จำกัด เพศ วัย สาระสำคัญของการวิจัยประกอบด้วยสถานภาพส่วนตัวของอาจารย์และนักศึกษา สภาพการใช้ห้องสมุดทั่วไป บริการด้านต่าง ๆ ความต้องการ ปัญหาตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์และนักศึกษาที่มีต่องานบริการห้องสมุด

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ถือว่าแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยนั้น เชื่อถือได้เพราะผ่านการทดสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและได้ทดลองใช้กับนักศึกษาแล้ว

๒. คำตอบที่ได้รับจากนักศึกษาถือว่าเป็นความจริง เชื่อถือได้

๓. นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทุกคนเป็นตัวแทนของนักศึกษาคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้มาใช้บริการห้องสมุด

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ค้นคว้าจากหนังสือและวัสดุการอ่านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบริการของห้องสมุด

๒. ศึกษาสภาพความเป็นจริง ตลอดจนการจัดเสนอบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยการสำรวจ การสังเกตการณ์ด้วยตนเอง และศึกษาจากเอกสาร

๓. ศึกษาปัญหาความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใช้เกี่ยวกับการปรับปรุงบริการของห้องสมุด โดยสร้างแบบสอบถามขึ้น ๒ ชุด แยก เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ชุดหนึ่ง และแบบสอบถามสำหรับถามความคิดเห็นของนักศึกษาชุดหนึ่ง ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ แบบจัดรายการประเมินค่า และแบบแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ในการใช้แบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยจะทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) ทั้ง ๒ ชุด โดยนำไปทดลองใช้กับอาจารย์จำนวน ๔ คน และนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน ๒๐ คน เพื่อให้ลองตอบและวิจารณ์ข้อบกพร่องของแบบสอบถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้สมบูรณ์

๔. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แจกแก่อาจารย์และนักศึกษาคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยตนเองจนครบจำนวนที่ต้องการคือ ๓๔๔ ชุด

๕. รวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามที่ได้จากนักศึกษา โดยการสุ่มตัวอย่าง นักศึกษาที่มาใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของนักศึกษาปริญญาตรี เป็นจำนวน ๑๕๐ คน และร้อยละ ๑๐ ของนักศึกษาปริญญาโท คิดเป็นจำนวน ๔๔ คน

๖. รวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามอาจารย์ ซึ่งสังกัดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปัจจุบันเท่านั้น ทั้งนี้ไม่รวมถึงอาจารย์ที่ลาศึกษาต่อ ตลอดจนอาจารย์พิเศษ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่มาช่วยสอนหรือช่วยงานโดยความสนับสนุนของโครงการช่วยเหลือต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เป็นจำนวนทั้งหมด ๕๐ คน

๗. วิเคราะห์ข้อมูลค่าคำตอบเป็นร้อยละ โดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

หาค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

หาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N}\right]^2}$$

๘. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๙. รายงานผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

๑. ทราบความต้องการในการใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒. ทราบปัญหาในการใช้บริการห้องสมุด ของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. ทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาและคณาจารย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการของห้องสมุด
๔. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการสำหรับห้องสมุดด้านธุรกิจและห้องสมุดเฉพาะในสาขาวิชาที่ศึกษา

นิยามศัพท์ในการวิจัย

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาชั้นปริญญาโท และชั้นปริญญาตรี ทั้งชายและหญิง ที่สังกัดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ประจำสังกัดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่รวมถึงอาจารย์พิเศษ อาจารย์ชาวต่างประเทศ และอาจารย์ผู้ที่อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ

บริการของห้องสมุด หมายถึง บริการที่ห้องสมุดจัดทำขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักศึกษาในการค้นคว้าด้านหนังสือ วัสดุการอ่านอื่น ๆ ตลอดจนจนอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้

ห้องสมุด หมายถึง ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักหอสมุด หมายถึง ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งไม่รวมห้องสมุดคณะต่าง ๆ

ทรัพยากรห้องสมุด หมายถึง หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง สิ่งพิมพ์รัฐบาล วิทยานิพนธ์ วารสารและหนังสือพิมพ์ เอกสาร กฤตภาค และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ในสาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

หนังสือคู่มือ (Manual, Solution) เป็นหนังสือซึ่งแจ้งวิธีทำหรือรายละเอียดการปฏิบัติ โดยมากกว่าด้วยวิชาหนึ่งมากกว่าจะรวมหลายด้าน (จารุวรรณ สินธุโสภณ ๒๕๒๑: ๘๑) หนังสือคู่มือประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ห้องสมุดจัดทำมาเพื่อบริการเฉพาะอาจารย์เท่านั้นเพื่อประหยัดเวลาในการแสดงวิธีทำ หรือเฉลยคำตอบในวิชาต่าง ๆ ได้แก่ Instructor Manual, Advanced Accounting ในวิชาบัญชีชั้นสูง, Solution Manual, Cost Accounting ในวิชาบัญชีต้นทุน Instructor's Manual, Business Policy and Strategy ในวิชานโยบายธุรกิจ เป็นต้น

หนังสืออ้างอิง คือ หนังสือที่ให้เรื่องราว ข้อเท็จจริง แก่ผู้ค้นคว้า เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีการจัดเรียงรายการไว้อย่างเป็นระบบ สะดวกแก่การใช้ ส่วนใหญ่ห้องสมุดอนุญาตให้ใช้ภายในห้องสมุดเท่านั้น เป็นหนังสือที่ค้นหาคำตอบเพียงบางตอนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องอ่านทั้งเล่ม (Winchell 1967: 72) สำหรับหนังสืออ้างอิงเฉพาะวิชาที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้ใช้กลุ่มหนึ่งเท่านั้น จึงมีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงในสาขาวิชานั้น ๆ และผู้ใช้หนังสืออ้างอิงประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ โดยเฉพาะ (Shores 1954: 5)

วารสารวิชาการ หมายถึง วารสารที่จัดทำโดย สถาบัน บริษัท หน่วยงาน หรือสมาคมทางวิชาการ เพื่อรายงานกิจกรรมและผลงานในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่มีกำหนดการพิมพ์ที่แน่นอน หรือค่อนข้างแน่นอน มีรูปเล่มภายนอกเหมือนกันทุกฉบับ มีเลขกำกับฉบับ วัน เดือน ปี ที่ออก และทราบลำดับของแต่ละฉบับในชุด ประกอบด้วยบทความหลายบทความในแต่ละฉบับ (จารุวรรณ สินธุโสภณ ๒๕๒๑: ๑๓)

หนังสือวิชาการ หมายถึง หนังสือและตำราในสาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจัดพิมพ์โดย บุคคล กลุ่มบุคคล สถาบันต่าง ๆ

สิ่งพิมพ์พิเศษของสถาบันวิชาชีพ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในสาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่จัดทำโดยสถาบันวิชาชีพทางบัญชี หรือการเงิน การธนาคาร เป็นต้น อาจจะเป็นเอกสารต้นฉบับ รายงานการประชุม กฎระเบียบทางการบัญชีที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข เช่น แดงการณเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ ๑-๑๐ ของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย Industry Accounting Guide ของ American Institute of Certified Public Accountants สรุปข้อสนเทศตลาดหลักทรัพย์ ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย